

AARHUS SÖZLEŞMESİ VE ÇEVRESEL BİLGİYE ERİŞİM HAKKI

Ahmet M. Güneş*

ÖZET

Aarhus Sözleşmesi'ni çevresel bilgiye erişim açısından irdelemeyi amaçlayan bu çalışmada, öncelikle katılıma ve katılımın çevrenin korunmasındaki rolüne ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Bunun ardından, genel hatları ile çevresel bilgiye erişim hakkı ele alınmıştır. Devamında Aarhus Sözleşmesi'ne ilişkin genel açıklamalara yer verilmiş ve sözleşmenin çevresel bilgiye ilişkin hükümleri etraflı bir biçimde irdelenmiştir. Çevresel bilgiye erişim bağlamında önem taşıyan ulusal ve uluslararası düzenlemelere değinildikten sonra, son kısımda çalışmamızla erişilen sonuçlar ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: Aarhus Sözleşmesi, Çevresel Koruma, Çevresel Bilgi, Bilgi Edinme Hakkı, Katılım,

DIE AARHUS KONVENTION UND DAS RECHT DES ZUGANGS ZU UMWELTINFORMATIONEN

ZUSAMMENFASSUNG

Dieser Aufsatz hat im Wesentlichen das Ziel, die Bestimmungen der Aarhus Konvention betreffend den Zugang zu Umweltinformationen zu untersuchen. In diesem Zusammenhang wird zuerst einige Erläuterungen über die Partizipation und die Rolle der Partizipation im Umweltschutz gegeben. Danach werden allgemeine Kenntnisse über das Recht des Zugangs zu Umweltinformationen gegeben. Anschließend soll die Aarhus Konvention insbesondere hinsichtlich des Rechts des Zugangs zu Umweltinformationen ausführlich analysiert werden. Nachdem diesbezügliche supranationale und nationale Bestimmungen behandelt werden, werden schließlich die wesentlichen Ergebnisse der Abhandlung zusammengefasst.

Schlüsselwörter: Aarhus Konvention, Umweltschutz, Umweltinformation, Freier Zugang zu Umweltinformationen

* Doç. Dr., LL.M. Münster, Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi. Bu makale, 7-8 Haziran 2014 tarihinde Türkiye Barolar Birliği tarafından Ankara'da düzenlenen *İnsan Haklarından Doğa Haklarına Çevre Hakkı* adlı sempozyumda tarafımda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

1. Çevrenin Korunmasında Katılımın Rolü

Çevre sorunlarının neden ve sonuçları itibariyle insan ve onun kurduğu sistem ile ilintili olması, bu sorunlarla mücadelede bireylerden hareket edilmesini gerekli kılmaktadır. Çevre sorunlarıyla mücadelede bireyin merkez alınması ise, tüm vatandaşların çevre ile ilgili konulara uygun bir düzeyde katılımının sağlanmasını zorunlu kılmaktadır.¹ Bunların haricinde, çevre sorunlarının karmaşıklığı, çok yönlülüğü, herkesi etkilemesi ile bu sorunların ortaya çıkışında herkesin payının varlığı, çevresel varlıkların herkese ait olması, çevre sorunlarıyla mücadelede başvurulacak tedbirlerin herkesin menfaatini ilgilendirmesi ve çevrenin korunmasına yönelik tedbirlerin etkili şekilde belirlenip uygulanmasının herkesin katkısına bağlı olması gibi birçok husus da çevresel sorunlarla mücadelede katılımı gerekli kılmaktadır.² Bu durumun bir sonucu olarak, katılım günümüzde çevre hukukunun en önemli kavramlarından birini oluşturmakta ve çevre ile ilgili birçok düzenlemede bir hak veya ilke olarak katılıma yer verilmektedir. Geniş anlamıyla bireylerin çevresel yönetim sürecinde rol oynamaları, etkiye bulunmaları ve böylelikle kendi yaşamlarını şekillendirecek bu süreci yönlendirmeleri demek olan katılım,³ genel olarak karar alma, planlama, yürütme ve uygulama, izleme, değerlendirme ile kontrol ve denetim aşamalarında ortaya çıkmaktadır.⁴ Katılım, çevresel kararların demokratik meşruiyetini ve etkililiğini artırmanın yanı sıra, halka idari kararların alınması ve yürütülmesi sürecinde denetleme olanağı sunmakta, devlet idaresinde şeffaflığı artırmakta, ayrıca ilgili idari birimlere kararlarına temel oluşturacak sağlam bilgilere erişme olanağı yaratmakta ve idari kararların yerel koşulların da göz önünde bulundurulması sağlanmaktadır.

2. Katılımın Önkoşulu Olarak Çevresel Bilgiye Erişim Hakkı

Katılımın kendinden beklenen işlevleri yerine getirebilmesi katılacak kişilerin çevre ile ilgili faaliyet veya konulardan haberdar olmasına bağlıdır.⁵ Başka bir deyişle, katılımın layıkıyla gerçekleşebilmesi için katılacak kişilerin ilgili faaliyet veya konu hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Bu durumun bir neticesi olarak, katılıma yer veren birçok düzenlemede çevresel bilgilere erişime

¹ Güneş/Coşkun, “Çevre Hukuku”, İstanbul 2004, s. 103.

² Turgut, “Çevre Politikası ve Hukuku”, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 153.

³ Turgut, s. 153.

⁴ Güneş/Coşkun, s. 104.

⁵ Bu konuda ayrıca bkz. Klein, “Umweltinformation im Völker- und Europarecht,” Tübingen 2011, s. 15 vd.; Turgut, s. 154 vd.

ilişkin hükümlere yer verildiği görülmektedir. Çevresel konularda bilgilere erişimin sağlam bir temele oturtulması için ise, birçok düzenlemede çevresel bilgi edinme hakkının tanınması yoluna gidilmiştir. Çevresel bilgi edinme hakkı, esasen bilgi edinme hakkının bir türevi olup hukuk devletinin önemli bir unsuru olan idarenin şeffaflığı ilkesine dayanmaktadır. Çevresel bilgi edinme hakkı, bireyin çevresel konularda devlet karşısında yönetilen konumundan hak sahibi aktif yurttaş konumuna geçişini sağlaması bakımından çevresel demokrasinin önemli bir ögesi oluşturmaktadır. Bu hak, çevresel bilgileri edinmenin yanı sıra bu bilgilerin yer aldığı belgelere de erişilmesi hakkını içermektedir. Bunun dışında, gerçek ve tüzel kişiler çevresel bilgiye erişme hakkının sahibi olabileceği belirtilmelidir. Ancak farklı düzenlemelerde bu hakkın sahibi olmanın vatandaşlık, milliyet veya ikametgâh gibi koşullara bağlandığı görülmektedir. Çevresel bilgiye erişim hakkının yükümlüsü ise, genel olarak kamusal makamlardır. Bu hakkın kamusal makamlar bakımından doğurduğu yükümlülük, halkı çevresel konularda kendiliğinden bilgilendirmek ve talep durumunda çevresel bilgiye erişim hakkını kullanan kişilerin taleplerinin karşılanmasıdır. Çevresel bilgiye erişim hakkı, çevre ile ilgili bilgilerin edinilmesine ilişkin bir hakkın yanı sıra çevre ile ilgili belgelerin görülüp kopyalarının alınmasına ilişkin bir hakkı da içermektedir. Dolayısıyla çevresel bilgilere erişim hakkı, kişilere çevre ile ilgili bilgi ve belgelere erişilmesine ilişkin bir hak tanımaktadır. Bunların yanı sıra, halka sunulacak bilgi ve belgelerin eksiksiz ve anlaşılır olması gerekmektedir. Medya yoluyla yapılan ilan, anons veya açıklamalar, internet vasıtasıyla yapılan bilgilendirmeler, periyodik faaliyet raporları, bireysel başvurular üzerine posta veya e-mail yoluyla yapılan bilgilendirmeler ise, bilgi edinme hakkının gerçekleştirilmesine yönelik temel araçlardır.⁶

3. Ana Hatlarıyla Aarhus Sözleşmesi

Özellikle 1992 yılında Rio'da gerçekleşen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'ndan itibaren katılımın çevrenin korunmasında oynadığı role dikkat çeken uluslararası hukuk belgelerinin sayısının arttığı dikkat çekmektedir.⁷ Bununla birlikte, katılım konusunda uluslararası alandaki en önemli gelişme 25.06.1998 tarihinde Danimarka'nın Aarhus Kentinde Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (ECE) tarafından imzaya açılmış olan ve 30.10.2001 tarihinde yürürlüğe giren *Çevresel Konularda Bilgiye Erişim, Çevresel Karar Verme Sürecine Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru*

⁶ Turgut, s. 157 vd.

⁷ Tarihsel gelişim konusunda ayrıca bkz. Klein, s. 35 vd.

Sözleşmesi'dir.⁸ Kısaca Aarhus Sözleşmesi olarak adlandırılan bu sözleşme, şimdiki ve gelecek kuşakların sağlıklı ve iyi bir çevrede yaşam haklarının korunmasına katkı sağlamak amacıyla, çevresel konularda bilgi ve belge edinme, karar vermede halkın katılımı ve yargıya erişim konularını ele alan ilk uluslararası sözleşmedir. Aarhus Sözleşmesi, bu özellikleri ile çevresel demokrasinin gerçekleştirilmesine yönelik olarak uluslararası düzeyde kabul edilen önemli bir hukuki belgedir. Ayrıca Aarhus Sözleşmesi'nde ele alınan temel kategoriler olması nedeniyle, bilgiye erişim, halkın katılımı ve yargıya erişim sözleşmenin dayandığı üç sütun olarak nitelenmektedir.⁹ Aarhus Sözleşmesi bir bakıma, çevresel bilgilere erişim hakkı, çevresel karar alım süreçlerine katılım hakkı ve çevresel konularda yargısal başvuru hakkı gibi usuli nitelikteki birtakım çevresel haklarla takviye edilmediği sürece çevre hakkının çevrenin korunmasında etkili bir araç olamayacağı düşüncesini esas almaktadır. Çevrenin korunması sürecine halkın etkin bir şekilde katılımını öngören Aarhus Sözleşmesi, katılımcı demokrasi ve bilgi edinme özgürlüğünün gerçekleştirilmesine sunduğu önemli katkılar nedeniyle, çevre hukukunun gelişim eğrisinde yeni bir paradigmayı temsil etmektedir.

Esas metni üç bölümden oluşan Aarhus Sözleşmesi, bir giriş kısmının yanı sıra 22 madde ve 2 ek içermektedir. Sözleşmenin ilk bölümü (md. 1-3), sözleşmeye ilişkin genel hükümleri kapsamaktadır. *Amaç* başlığını taşıyan 1. maddede, sözleşmenin gerek şimdiki gerekse gelecek kuşakların sağlıklı bir çevrede yaşaması için, çevresel bilgiye erişim, karar alma sürecine halkın katılımı ve yargısal mercilere başvuru haklarını güvence altına almayı amaçladığı ifade edilmiştir. *Tanımlar* başlıklı 2. maddede, sözleşmenin uygulanması ile yakından ilgili bazı kavramların tanımına yer verilmiştir. *Genel kurallar* başlığını taşıyan 3. maddede ise, sözleşme taraflarının riayet etmekle mükellef olduğu genel kurallar yer almaktadır. Buna göre taraflar, sözleşmenin öngördüğü hedeflerin gerçekleşmesi için gerekli olan tedbirleri almak ve bu yönde çaba göstermek, çevresel eğitim düzeyi ve çevre bilincini geliştirmek, çevrenin korunması alanında faaliyet yürüten kuruluşların uygun bir şekilde tanınması ve desteklenmesi için çabalamak ve hukuk sistemini bu yükümlülükle uyumlulaştırmak, sözleşmeden doğan hakları kullanan kişilerin herhangi bir şekilde cezalandırılmalarına, takip edilmelerine ve rahatsız edilmesine engel olmakla yükümlüdür. 3. maddede ayrıca, sözleşmenin ilgili hükümleri çerçevesinde vatandaşlık, milliyet ve ikametgâh ayrımı yapılmaksızın ve tüzel kişi olması durumunda nerede tescil edilmiş olduğu ya da faaliyetlerinin etkin merkezinin neresi olduğu konusunda ayırım yapılmaksızın, halkın çevresel konularda bilgiye erişme, karar alma sürecine katılma olanağına ve yargıya

⁸ <http://did.ormansu.gov.tr/did/Files/AARHUS%20S%C3%96ZLE%C5%9EMES%C4%B0.pdf> linkinden söz konusu sözleşmenin Türkçe metnine ulaşmak mümkündür.

⁹ Güneş, GÜHFD 2010, C. XIV, S. 1, s. 301.

başvuru hakkına sahip olacağı belirtilmiştir. Aarhus Sözleşmesi'nin ikinci bölümünde (md. 4-9) ise, sözleşmenin üç sütununa ilişkin asgari standartlarla ilgili düzenlemeler yer almaktadır. 4 ve 5. maddelerde çevresel bilgilere erişim hakkı güvence altına alınırken, halkın çevresel kararların alınması sürecine katılımı 6-8. maddelerde düzenlenmekte, çevresel konularda yargısal başvuru ise 9. maddede yer almaktadır. Aarhus Sözleşmesi'nin üçüncü bölümünde (md. 10-22) ise, sözleşme ile ilgili diğer hususlara yer verildiği görülmektedir. Sözleşme hükümlerinin ardından EK-I'de, çeşitli başlıklar altında 6. madde uyarınca halkın katılımının zorunlu olduğu faaliyetlere yer verilmiştir. Son olarak EK-II'de, tahkime ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Aarhus Sözleşmesi'ne Haziran 2014 itibariyle, Avrupa Birliği'nin yanı sıra 46 ülke taraftır.¹⁰ Türkiye ise, çeşitli çekinceler ileri sürerek bu sözleşmeye henüz taraf olmamıştır.

4. Aarhus Sözleşmesi Kapsamında Çevresel Bilgiye Erişim

Aarhus Sözleşmesi'nin ilk sütununu oluşturan çevresel bilgiye erişim ile ilgili temel düzenlemeler genel olarak sözleşmenin 4. maddesinde ele alınmıştır. 4. maddenin 1. fıkrasında bu bağlamda, tarafların resmi makamlarının talep halinde çevresel bilgileri ilgili bilgileri içeren gerçek belgelerin kopyaları dâhil olmak üzere herhangi bir menfaat şartı aramadan halkın kullanımına sunmakla mükellef olduğu belirtilmiştir. Burada ayrıca, söz konusu çevresel bilgilerin iki istisna dışında başvurucuya istediği formda sunulacağı ifade edilmiştir. Bu istisnalardan ilki, gerekçelendirilmek koşuluyla ilgili makamca bu bilgilerin belli bir formda sunulmasının makul olmasıdır. İkinci istisna, söz konusu bilgilerin halka daha önce belli bir formda sunulmuş olmasıdır. Dolayısıyla, Aarhus Sözleşmesi'nin herhangi bir koşul aramadan halka çevresel bilgilere erişim hakkını tanıdığı belirtilmelidir. Bunun haricinde, ilgili çevresel bilgilerin başvuruculara istedikleri formda sunulması gerekmektedir. 4. maddenin 2. fıkrasında ise, çevresel bilgilerin olabildiğince erken bir zamanda fakat en geç bilgi talebinden itibaren 1 ay içinde verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Söz konusu bilgilerin kapsam ve karmaşıklığı bu sürenin 2 aya kadar uzatılmasını haklı kılabilir. Ancak süre uzatımının söz konusu olduğu durumlarda, talepte bulunan kişinin süre uzatım sebepleri hakkında bilgilendirilmesi gerekir.

Çevresel bilgiye erişim hakkının konusunu oluşturan çevresel bilgi kavramından ne anlaşılması gerektiği konusunda, sözleşmenin 2. maddesinin 3. fıkrasında yer alan tanıma başvurmak gerekir. Buna göre çevresel bilgi, “(a) *Hava ve atmosfer, su, toprak, yer, peyzaj ve doğal alanlar, genetiği değiştirilmiş*

¹⁰ https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtsg_no=XXVII-13&chapter=27&lang=en.

organizmalar da dâhil olmak üzere biyolojik çeşitlilik ile biyolojik çeşitliliğin öğeleri ve tüm bu unsurlar arasındaki karşılıklı etkiler; (b) Maddeler, enerji, ses ve radyasyon gibi faktörler ve yukarıdaki paragrafta sayılan çevreye ilişkin öğeleri etkileyen ya da etkileyebilecek olan faaliyetler veya idari önlemler, çevreyle ilgili anlaşmalar, politikalar, kanunlar, plan ve programlar ve çevreyle ilgili karar alma süreçlerin de yararlanılan fayda-maliyet analizleri ve diğer iktisadi analizler ile varsayımlar; (c) Çevresel öğelerin durumundan veya bunlar aracılığıyla, ya da yukarıdaki (b) paragrafında sayılan öğelerden, faaliyetler veya tedbirlerden etkilendiği oranda, insan sağlığı ve güvenliğinin durumu, hayat şartları, kültürel yerlerin ve insan yapısı olan yapılara ilişkin, her türlü yazılı, görsel, işitsel veya diğer bir herhangi bir somut formdaki bilgidir.” Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, çevresel bilgi kavramı Aarhus Sözleşmesi tarafından oldukça geniş ele alınmıştır. Bu durum, Aarhus Sözleşmesi'nin bilgi taleplerinin kapsamını mümkün olduğunca geniş tutma yönündeki iradesinin bir yansıması olarak görülebilir. Bu noktada dikkat çekilmesi gereken bir husus, bu tanımda klasik çevre koruma politikalarına konu olan su, toprak ve hava gibi kategorilerin haricinde, genetiği değiştirilmiş organizmalara, karar alma süreçlerinde yararlanılan fayda-maliyet analizlerine ve diğer iktisadi analizlere açık bir şekilde yer verilmesinin oldukça ileri bir yenilik olduğudur.¹¹ Bunun dışında, (c) bendinde zikredilen öğelerle ilgili bilgilerin de çevresel bilgi kapsamına alınması Aarhus Sözleşmesi'nin klasik yaklaşımlardan farklılığını göstermektedir.¹² Bu bağlamda, Aarhus Sözleşmesi'nin çevreyle ilgili akla gelebilecek her türlü bilgiyi çevresel bilgi kapsamına aldığı belirtilmelidir.¹³

Çevresel bilgiye erişim hakkının yükümlüsü olan resmi makamlardan anlaşılması gerektiği, 2. maddenin 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre resmi makamlar, “(a) Ulusal, bölgesel veya diğer düzeydeki idari birimler, (b) Ulusal yasalar uyarınca, belirli yükümlülükler, faaliyetler veya hizmetler de dâhil olmak üzere çevreyle ilgili kamusal idari görevleri yerine getiren gerçek veya tüzel kişiler, (c) Yukarıdaki (a) veya (b) paragraflarında belirtilen bir birim ya da kişinin denetimi altında çevre ile ilgili kamusal yetkilerle donatılmış, kamusal görevleri yerine getiren veya kamusal hizmetlerde bulunan gerçek veya tüzel kişiler, (d) Aarhus Sözleşmesi'nin tarafı olan ve sözleşmenin 17. maddesinde belirtilen bölgesel ekonomik entegrasyon örgütlerine bağlı tüm birimlerdir.” Oldukça geniş bir şekilde tanımlanmış olan resmi makam kavramının kapsamına kamusal hizmetlerini yürüten tüzel kişilerin de alınmış olması, özelleştirme veya benzeri bir sebeple kamusal hizmetlerin özel kişiler tarafından yürütüldüğü

¹¹ Güneş, GÜHFD 2010, C. XIV, S. 1, s. 307.

¹² Danwitz, NVwZ 2004, s. 275.

¹³ Güneş, GÜHFD 2010, C. XIV, S. 1, s. 307; Danwitz, NVwZ 2004, s. 275; Epiney/Scheyli, “Die Aarhus-Konvention”, Fribourg 2000, s. 29. Bu konu ile ilgili olarak ayrıca bkz. Klein, s. 247 vd.

hallerde de bireylere çevresel bilgiler için bu kişilere de başvuru imkânı sağlamaktadır.¹⁴ Bununla birlikte Aarhus Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 2. fıkrasında, yasama ve yargı dâhilinde görev yapan kurum ve organların resmi makam tanımının kapsamı dışında bırakıldığı ifade edilmiştir. Diğer yandan, çevresel bilgiye erişim hakkının sahibi olan halk kavramından ne anlaşılması gerektiği konusunda sözleşmenin 2. maddesinin 4. fıkrasında yer alan tanıma başvurmak gerekir. Buna göre halk, bir veya birden çok sayıdaki gerçek veya tüzel kişiyi ve bunların ulusal hukuka veya uygulamalara uygun birlik, örgüt ve gruplarını ifade etmektedir. Dolayısıyla, Aarhus Sözleşmesi çevresel bilgiye erişim hakkını vatandaşlık, milliyet ve ikametgâh ayrımı yapılmaksızın tüm gerçek ve tüzel kişilere tanımıştır.

Çevresel bilgiye erişim taleplerinin reddedilebileceği durumlar ise, genel olarak sözleşmenin 4. maddesinin 3 ve 4. fıkralarında düzenlenmiştir. 4. maddenin 3. fıkrası uyarınca, “(a) Başvurunun yapıldığı resmi makam kendisinden istenilen bilgiye sahip değilse, (b) Talep, açık, anlaşılır veya çok genel bir şekilde formüle edilmişse, (c) Talep, halen oluşturulmakta olan bir materyal ile ilgili ise veya resmi makamların içyapısını ilgilendiriyorsa ya da kamu yararı düşünülerek ulusal mevzuat çerçevesinde veya uygulamada kabul edilmiş bir istisnaya ilişkin ise, yapılan çevresel bilgi talebi reddedilebilir.” Buna ilaveten 4. maddenin 4. fıkrası uyarınca çevresel bilgi talepleri şu hallerde de reddedilebilir: “(a) Ulusal mevzuat uyarınca resmi makamlar için gizliliğin öngörüldüğü haller, (b) Uluslararası ilişkilerin, ulusal savunma veya kamu güvenliği konularının olumsuz etkilenebileceği durumlar, (c) Yargısal sürecin işleyişinin, kişinin adil yargılama hakkının veya resmi bir makamın ceza ya da disiplin soruşturmalarını yürütme imkânının olumsuz etkilenebileceği durumlar, (d) Meşru ekonomik çıkarları korumak amacıyla hukuken korunan ticari ve işletme sırlarının olumsuz etkilenebileceği durumlar, (e) Fikri mülkiyet haklarının olumsuz etkilenebileceği haller, (f) Ulusal hukuk uyarınca bu tür bilginin gizliliği ilkesi kabul edildiği ve kişilerin kamuya açılmasına rıza göstermediği hallerde, gerçek kişilere ait kişisel verilerin veya dosyaların gizliliği, (g) Hukuken böyle bir yükümlülük altında bulunmamasına rağmen bu bilgiyi sağlayan üçüncü bir kişinin menfaatlerinin zarar görebileceği durumlarda, bu kişinin söz konusu materyalin açıklanmasına rıza göstermemesi, (h) Nadir türlerin üreme alanları gibi talep konusu çevresel öğelerin olumsuz etkilenebileceği haller.”4. maddenin 4. fıkrasında ayrıca, yukarıda zikredilen ret etme nedenlerinin talep edilen bilginin açıklanmasıyla elde edilebilecek kamu yararı ve talep edilen bilginin çevreye salınan emisyonlarla olup olmadığının göz önünde bulundurulması dar bir biçimde yorumlanacağı ifade edilmiştir.

¹⁴ Epiney/Scheyli, s. 30.

Gözden kaçırılmaması gereken diğer bir nokta, 4. maddenin 3 ve 4. fıkralarında sayılan ret nedenlerinin tahdidi olduğudur.¹⁵

Diğer taraftan 4. maddenin 5. fıkrasında, ilgili resmi makamın talep edilen çevresel bilgilere sahip olmaması halinde, bu resmi makamın bilgileri talep eden kişiyi bu bilgileri bulabileceği resmi makam hakkında olabilecek en kısa zamanda bilgilendirmesini veya ilgilinin talebini başvurması gereken bu resmi makama iletmesini öngörmektedir. 3 ve 4. fıkralarda belirtilen ret nedenlerinin resmi makamların gizli sayılan bilgi dışında kalan çevreyle ilgili bilgileri başvuru sahibine iletmesi görevini ortadan kaldırmayacağı hususuna ise, 4. maddenin 6. fıkrasında yer verilmiştir. Bunun yanı sıra 7. fıkrafta, talebin yazılı biçimde gerçekleşmesi halinde reddin de yazılı bir biçimde başvuruyu yapan kişiye iletilmesi, burada ayrıca ret nedenlerine ve 9. maddede öngörülen denetim usulüne erişime ilişkin bilgilere de yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ret kararı mümkün olan en kısa sürede ve talep edilen bilginin karmaşıklığı bu sürenin talepten sonraki iki aya kadar uzatılmasını haklı göstermedikçe en geç bir ay içerisinde verilmelidir. Başvuru sahibi, ayrıca herhangi bir uzatma ve bu uzatmayı haklı çıkaran nedenler hakkında da haberdar edilmelidir. Son olarak 8. fıkrafta, çevresel bilgilere erişmek isteyen kişilerden uygun bir ücret alınabileceği belirtilmiştir. Ancak bu ücret makul olmak zorundadır. Bunun dışında, bilgi vermek için bir ücret belirleme niyetinde olan resmi makamların ücretin hangi durumlarda ne zaman alınacağı hususundaki ücret tarifelerini başvuru sahibine iletmesi gerekmektedir.

Aarhus Sözleşmesi'nin 4. maddesinde güvence altına alınan çevresel bilgilere erişim hakkının kullanılabilmesi, ancak bu hakkın kullanımına elverişli informasyonel malzemenin varlığına bağlıdır. Bu bağlamda sözleşmenin 5. maddesi, taraf devletlere yönelik olarak çevresel bilgilerin toplanmasına ve yayımına ilişkin oldukça ayrıntılı yükümlülükler yer vermektedir. Taraf devletler öncelikle, çevresel bilgilere erişim hakkının bireylerce etkin bir şekilde kullanımını güvence altına alacak tüm tedbirleri almak ve gerekli iç hukuk düzenlemelerini yapmakla yükümlü kılınmıştır. Bunun haricinde resmi makamlar, kendi görev alanlarına giren konulardaki önemli çevresel bilgileri hazırlama, bunları sürekli güncel tutma ve talep halinde başvuruculara bildirmekle mükelleftir. Üye devletler, ayrıca düzenli aralıklarla ülkelerindeki çevre durumu hakkında ulusal bir rapor yayınlacaktır. Önemli nitelikteki diğer bir yükümlülük, çevresel bilgileri herkesin kolayca erişimi mümkün olacak şekilde elektronik veri tabanlarında kullanıma sunmadır. Taraf devletler ayrıca, oluşturacakları bir sistem ile planlama aşamasında olan veya halen devam eden faaliyetlerden ciddi çevresel etkiler doğurabilecek olanlara ilişkin bilgilere resmi makamların ulaşmasını sağlayacaktır.

¹⁵ BMU, "Beteiligungsrechte im Umweltschutz", Berlin 2004, s. 10; Güneş, GÜHFD 2010, C. XIV, S. 1, s. 309.

Aarhus Sözleşmesi'nin çevresel bilgiye erişim konusunda öngördüğü düzenlemeler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, çevresel bilgiye erişim hakkının hayata geçirilmesi bakımından bu düzenlemelerin oldukça ileri olduğu belirtilmelidir. Zaten Aarhus Sözleşmesi de çevre hakkının yasal veya anayasal düzeyde soyut bir biçimde düzenlenmesinin çevrenin etkin olarak korunması bakımından tek başına yeterli olmadığı, bu nedenle çevre hakkının aralarında çevresel bilgilere erişim hakkının da bulunduğu birtakım çevresel haklarla desteklenerek somutlaştırılması gerektiği düşüncesini esas almaktadır. Bu noktada, Aarhus Sözleşmesi'nde çevresel bilgi kavramının içeriğinin geniş tutulmasının çevresel bilgiye erişim hakkının etkili bir şekilde hayata geçirilmesi bakımından fevkalade önem taşıdığı belirtilmelidir. Aynı şekilde Aarhus Sözleşmesi'nde çevresel bilgiye erişim hakkının yararlanıcıları olan halk kavramı ile bu hakkın yükümlüsü olan kamusal makam kavramının geniş biçimde tanımlanmasının sözleşmenin etkililiği açısından önem arz ettiğini ifade etmek gerekir. Bunların dışında, çevresel bilgiye erişim hakkının etkili bir biçimde uygulamaya aktarılmasına yönelik olarak üye devletlere yüklenen yükümlülüklerin oldukça kapsamlı olduğu ve bu yükümlülüklerin çevresel bilgiye erişim hakkının somutlaştırılması açısından son derece önemli olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, Aarhus Sözleşmesi'nin çevresel bilgiye erişim hakkının gerek içeriği gerekse uygulanması konusunda oldukça ileri bir hukuki rejim oluşturduğu belirtilmelidir.

5. Ulusal Düzenlemeler

1982 Anayasası'nda çevrenin korunması ile ilgili temel düzenleme 56. maddede yer almaktadır. Bu madde uyarınca “*Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir.*” Dolayısıyla Anayasa, herkesin çevre hakkına sahip olduğunu güvence altına almanın yanı sıra çevrenin korunmasının devlet ve vatandaşların ortak bir görevi olduğunu ifade etmektedir. Bu noktada öncelikle belirtmek gerekir ki, Anayasada yer verilen çevre hakkının etkili bir biçimde hayata geçirilmesi bakımından çevresel bilgilere erişim hakkının da aralarında bulunduğu bazı usuli hakların güvence altına alınması zorunludur.¹⁶ Bunun dışında çevrenin korunmasının devlet ve vatandaşlara ortak bir görev olarak yüklendiği düşünüldüğünde, devletin sahip olduğu kamu gücü ile çevre koruma görevini yerine getirebileceği sonucuna ulaşılmalıdır. Vatandaşların anayasada kendilerine yüklenen çevre koruma ödevini yerine getirebilmesi ise, ancak kendilerine katılım olanaklarının tanınması ile mümkündür. Etkili bir katılımın önkoşulu ise, çevresel bilgilere

¹⁶ Bu konuda ayrıca bkz. Kaboğlu, “Çevre Hakkı”, 3. Baskı, Ankara 1996, s. 93 vd.

erişimdir. Buradan hareketle, çevresel bilgilere erişim hakkının güvence altına alınmasının Anayasanın 56. maddesinin bir gereği olduğu belirtilmelidir. Hatta daha ileri gidilerek çevresel bilgilere erişim hakkının Anayasanın 56. maddesine mündemiç olduğu ifade edilebilir.

Anayasanın çevresel bilgiye erişim konusunda önem arz eden diğer bir düzenlemesi 74. maddede yer almaktadır. Önceleri *Dilekçe hakkı* başlığını taşıyan ancak 12 Eylül 2010'da gerçekleştirilen değişikliklerden beri *Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı* başlığına sahip olan 74. maddenin 1. fıkrasında, vatandaşların ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancıların kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yazı ile başvurma hakkına sahip olduğu öngörülmüştür. Bunun devamında, ilgili başvuruların sonucunun gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilmesi gerektiği belirtilmiştir. 74. maddenin 3. fıkrasında ise, bilgi edinme hakkına ilişkin bir hükme yer verilmiştir. Buna göre, herkes bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir. Bu düzenleme ile bilgi edinme hakkına anayasal bir dayanak oluşturulmuştur. İşin ilginç tarafı, söz konusu anayasal düzenlemenin bilgi edinme hakkına ilişkin yasal düzenlemenin kabul edilmesinden yaklaşık altı yıl sonra Anayasaya eklenmiş olmasıdır.

Bilgi edinme hakkına ilişkin olarak ulusal hukukumuzdaki en önemli düzenleme, 9 Ekim 2003 tarihinde kabul edilen *Bilgi Edinme Hakkı Kanunu*'dur.¹⁷ Otuz üç maddeden oluşan bu kanunun 1. maddesinde, kanunun amacının demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usullerin düzenlemek olduğu ifade edilirken; 2. madde kanunun kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulama bulacağı belirtilmektedir. Kanunun 4. maddesinde ise, herkesin bilgi edinme hakkına sahip olduğuna ilişkin genel bir kural öngörülmekte, ancak Türkiye'de ikamet eden yabancılar ile Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişilerin isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde bu kanunun hükümlerinden yararlanacağı dile getirilmektedir. Bunun haricinde 5. maddede, 4. maddede öngörülen düzenlemeyi pekiştirmek amacıyla "*Kurum ve kuruluşlar, bu kanunda yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere, gerekli idarî ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdürler.*" hükmü getirilerek bilgi edinme hakkı sağlam bir temele oturtulmaya çalışılmıştır. Göze çarpan diğer bir nokta, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun yargı denetimi dışında kalan işlemler, mili savunma ve milli

¹⁷ Bu kanun hakkında ayrıntılı olarak bkz. Döner, "*Şeffaf Devlette Bilgi Edinme Hakkı ve Sınırları*", İstanbul 2010, s. 137 vd.

güvenlik, devlet sırları, ülkenin ekonomik çıkarlarına ilişkin bilgi ve belgeler, istihbarata ilişkin bilgiler, ticari sır, fikir ve sanat eserleri, kurum içi bilgi, görüş ve tavsiyeler gibi konular bağlamında bilgi edinme hakkına istisnalar getirdiğidir.¹⁸ Bu düzenlemeler dışında, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 3. maddesinde yer verdiği tanımlarla bilgi ve belge kavramlarının oldukça geniş ele aldığı görülmektedir. 11. maddede ise, bilgi veya belgeye erişimin 15 iş günü içinde sağlanacağı, zorunlu durumlarda bu sürenin 30 işgünü aşamayacağı ifade edilmiştir. Bu durumda, sürenin uzatılması ve gerekçesinin başvuru sahibine yazılı olarak ve on beş iş günü olan sürenin bitiminden önce bildirilmesi gerekir. Başvurunun reddedilmesi halinde ise, kararın gerekçesi ve kanun yolları belirtilecek (md. 12); istemi reddedilen başvuru sahibi yargı yoluna başvurmadan önce Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na itiraz edebilecektir (md. 13). Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu, bu konudaki kararını 30 iş günü içinde vermek zorundadır. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun uygulanması ile ilgili esas ve usullerin belirlenmesi amacıyla yönelik olarak, 27 Nisan 2004 tarihli Resmi Gazete'de *Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik* yayınlanmıştır. Bu yönetmelik, kısmen yasa hükümlerini yinelemekte kısmen de yasada yer alan bazı maddelere açıklık getiren detaylı düzenlemelere yer vermektedir. Bu bakımdan, gerek kanun gerekse ilgili yönetmelikte çevresel bilgiye ilişkin özel bir düzenlemenin öngörülmediği, bunun yerine bilgi edinme hakkına ilişkin genel hükümlere yer verildiği ifade edilmelidir.

Bilgi edinme hakkına ilişkin hükümler içeren diğer bir düzenleme, 2872 sayılı Çevre Kanunu'dur. Öncelikle Çevre Kanunu'nun *İlkeler* başlığını taşıyan 3. maddesinin e) bendinde, çevre politikalarının oluşturulmasında katılım hakkının esas olduğu ve devletin kişilerin çevre hakkını kullanacakları ortamı yaratmakla yükümlü olduğu belirtilmiştir. *Bilgi edinme ve başvuru hakkı* başlıklı 30. maddesinin 2. fıkrasında ise, "*Herkes, 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında çevreye ilişkin bilgilere ulaşma hakkına sahiptir. Ancak, açıklanması halinde üreme alanları, nadir türler gibi çevresel değerlere zarar verecek bilgilere ilişkin talepler de bu Kanun kapsamında reddedilebilir.*" hükmüne yer verilmiştir. *Çevreye ilişkin bilgi* kavramı ise Çevre Kanunu'nun 2. maddesinde, "*su, hava, toprak, bitki ve hayvan varlığı ile bunları olumsuz olarak etkileyen veya etkileme ihtimali bulunan faaliyetler ve alınan idarî ve teknik önlemlere ilişkin olarak mevcut bulunan her türlü yazılı, sözlü veya görüntülü bilgi veya veri*" olarak tanımlanmıştır.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği, çevresel bilgiye erişim hakkına değinmemekle birlikte halkın çevresel konularda bilgilendirilmesi bağlamında önem taşıyan hükümlere yer veren diğer bir düzenlemedir. Özellikle yönetmeliğin *Halkın katılımı toplantısı* başlığını taşıyan 9. maddede, ÇED

¹⁸ Bu konuda ayrıca bkz. Döner, s. 221 vd.

raporunun kapsamının belirlenmesi aşamasında halkın katılımı ve bilgilendirilmesine ayrıntılı bir şekilde yer verildiği dikkat çekmektedir. Buna göre, halkı yatırım hakkında bilgilendirmek, projeye ilişkin görüş ve önerilerini almak üzere kapsam belirlemeden önce Bakanlıkça yetkilendirilmiş kurum ve kuruluşlar tarafından proje sahibinin katılımı ile halkın katılımı toplantısının düzenlenmesi gerekir. Bu toplantıda, halkın, proje hakkında bilgilendirilmesi, görüş, soru ve önerilerinin alınması sağlanmalıdır. Burada ayrıca, halkı bilgilendirilmesi amacıyla halkın katılımı toplantısından önce Bakanlıkça yetkilendirilmiş kurum ve kuruluşlar tarafından gerekli çalışmaların yapılabileceği ifade edilmiştir.

Çevresel Bilgilere erişim hakkını ele alan ulusal düzenlemeler bir bütün olarak ele alındığında varılması gereken ilk sonuç, geç de olsa bilgi edinme hakkına Anayasada yer verilmesinin önemli bir adım olduğudur. Belirtilmesi gereken diğer bir husus, bilgi edinme hakkını yasa düzeyinde ele alan düzenlemelerden Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun Çevre Kanunu'na göre genel kanun niteliği taşıdığıdır. Bu nedenle, aynı konuda hükümler öngörmeleri durumunda Çevre Kanunu Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'na göre öncelikli uygulanacaktır. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ile ilgili olarak dikkat çeken diğer bir nokta, bu kanunun bilgi edinme hakkına ilişkin hükümlerinin gerek bu hakkın içeriği gerek bu hakka ilişkin istisnalar gerekse de bu hakkın hayata geçirilmesine ilişkin tedbirler açısından Aarhus Sözleşmesi'nin bu konuda öngördüğü hükümlerle benzeştiğidir. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 4. maddesinde bu hakkın sahibi olma açısından Türkiye'de ikamet eden yabancılar ile Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler bakımından her ne kadar bazı kısıtlamalar öngörülmüş olsa da, Çevre Kanunu'nun 30. maddesinin 2. fıkrasının çevresel bilgilere erişimin söz konusu olduğu durumlarda herkesin bu hakka sahip olduğunu ifade etmesi, Aarhus Sözleşmesi'nin bu konudaki hükümlerine aykırı bir durumun ortaya çıkmasına engel olmaktadır. Bununla birlikte, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 2 ve 3. maddeleri uyarınca bilgi edinme başvurusunun yalnızca kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına yapılabileceğinden söz edilmiş olması, Aarhus Sözleşmesi'nin resmi makam kavramının tanımına yer veren 2. maddesinin 2. fıkrasıyla uyumsuz görünmektedir.¹⁹ Zira resmi makamlara ilişkin Aarhus Sözleşmesi'nde yer alan tanım, kamusal idari görevleri yerine getiren, kamusal faaliyet ve hizmetleri yürüten ve kamusal yetkilerle donatılmış gerçek veya tüzel kişileri de içerdiğinden, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 3. maddesinde yer alan kurum ve kuruluş kavramına göre oldukça geniş bir kapsama sahiptir. Bunların haricinde, herhangi bir sınırlama öngörmeden herkese çevresel bilgilere erişim hakkı tanıyan, ancak nadir türlere ilişkin bilgileri bu hakkın kapsamı dışında tutan Çevre Kanunu'nun 30. maddesinin 2.

¹⁹ Güneş, GÜHFD 2010, C. XIV, S. 1, s. 321.

fıkrasının Aarhus Sözleşmesi'nin hükümleri ile uyumlu olduğu ifade edilmelidir. Daha önce de işaret ettiğimiz üzere, çevresel bilgilere erişimin söz konusu olduğu durumlarda yabancılar bakımından çeşitli kısıtlamalar getiren Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 4. maddesi yerine Çevre Kanunu'nun bu hükmünün uygulanması gerekir. Bununla birlikte, Çevre Kanunu'nda yer alan çevreye ilişkin bilgi tanımının sorunlu olduğunu ifade etmek gerekir. Zira bu tanım, çevresel bilgi kavramını çok boyutlu ve oldukça ayrıntılı bir şekilde tanımlayan Aarhus Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 3. fıkrasının epey gerisindedir.

6. Ulusalüstü Düzenlemeler

Çevresel bilgiye erişim hakkı bağlamında ülkemizi yakından ilgilendiren bazı ulusalüstü düzenlemeler de söz konusudur. Bu düzenlemelerden ilki 1954'ten beri taraf olduğumuz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'dir. AİHS'de çevrenin korunmasına veya çevresel bilgi edinmeye ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum, AİHS'nin çevrenin korunmasında başvurulabilecek hukuki bir araç olmasına engel oluşturmamaktadır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, farklı zamanlarda verdiği kararlarla başta özel yaşama saygı hakkı (md. 8) olmak üzere yaşam hakkı (md. 2), adil yargılanma hakkı (md. 6), etkili başvuru hakkı (md. 13) ve mülkiyet hakkı (1. ek prot. md. 1) gibi sözleşmede yer alan diğer hakları geniş yorumlamak suretiyle çevrenin korunmasına önemli bir katkı sunmuştur.²⁰ Böylelikle AİHM, çevrenin korunması ile ilgili olarak önemli içtihatların oluşmasını sağlamıştır. AİHM, çevre ile ilgili bazı kararlarında çevresel bilgiye erişim hakkına da değinmiştir.²¹ Örneğin 1998 yılında *Guerra/İtalya* davasında verdiği kararda sözleşmenin 8. maddesi uyarınca kişilerin çevresel konularda bilgilendirme hakkına sahip olduğunu belirterek taraf devletlerin kişilerin maruz kaldıkları riskler konusunda halkı açık ve eksiksiz bir biçimde bilgilendirmesi gerektiği belirtilmiştir. *McGinley/Birleşik Krallık* (1998) ve *Tatar/Romanya* (2009) davalarında verilen kararlarda da benzer biçimde çevresel bilgilendirme hakkına değinildiği dikkat çekmektedir. Diğer yandan, *Öneryıldız/Türkiye* (2004) kararında çevresel bilgilendirme hakkının yaşam hakkına (md. 2) dayandırıldığı görülmektedir. Türk kamuoyunda *Bergama Davası* olarak da bilinen *Taşkın/Türkiye* (2004) davasında ise, 6. maddenin ihlalini tespit eden AİHM'nin verdiği kararda Aarhus Sözleşmesi'nden de bahsettiği dikkat çekmektedir.

²⁰ Bu konuda bkz. Duymaz, İÜSBFD 2012, N. 47, s. 122 vd.

²¹ Bkz. Duymaz, İÜSBFD 2012, N. 47, s. 154.

Bunların dışında, Avrupa Birliği'nin çevresel bilgiye erişim konusunda bazı düzenlemeleri bulunmaktadır.²² 2009 yılının Aralık ayında Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde yürütülen müzakerelerde çevre faslının açılmasıyla Türkiye'nin çevre ile ilgili Avrupa Birliği müktesebatını iç hukukuna aktarma yükümlülüğü altına girdiği düşünüldüğünde, Avrupa Birliği düzenlemelerinin ülkemiz bakımından da önem taşıdığı ifade edilmelidir. 2003/4 sayılı *Halkın Çevresel Bilgilere Erişimine İlişkin Yönerge*, Avrupa Birliği'nin çevresel bilgiye erişime ilişkin en önemli düzenlemesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Aarhus Sözleşmesi'nin çevresel bilgiye erişime ilişkin hükümlerinin Avrupa Birliği üyesi devletlerin ulusal hukukuna aktarılmasını amaçlayan bu yönergede yer alan hükümler Aarhus Sözleşmesi'nin öngördüğü düzenlemelerle önemli ölçüde örtüşmektedir. Bunun dışında, Avrupa Birliği organlarının elinde bulunan belgelere erişim konusunda hükümlere yer veren 1049/2001 sayılı tüzük ile Avrupa Birliği organlarının sahip olduğu çevresel bilgilere erişim konusunda düzenlemelere yer veren 1367/2006 sayılı tüzüğün önem arz ettiğini belirtmek gerekir.

7. Sonuç ve Değerlendirme

Çevresel bilgilere erişim, çevre ile ilgili kararlara halkın katılımı ve çevre ile alakalı meselelerde yargıya başvuru konularında ayrıntılı düzenlemelere yer veren ilk uluslararası antlaşma olan Aarhus Sözleşmesi, çevre hakkının gerçekleştirilmesine yönelik olarak ele aldığı usuli haklarla çevre hukukunun gelişiminde yeni bir dönemi temsil etmektedir. Öte taraftan, vatandaşlık, milliyet ve ikametgâh ayrımı yapılmaksızın öngörülen bazı hakların egemenlik haklarını tehdit edebileceğine dair kaygılar, GAP gibi sınıraşan sular üzerindeki projelerin engellenebileceğine dair endişeler, mili güvenliğimizin tehlikeye düşebileceği yönündeki gerekçeler, ülkemizin sözleşmeyle üstlenilecek yükümlülükleri yerine getirecek teknik kapasiteye sahip olmaması ve yatırım kararlarının gecikebileceği yönündeki kaygılar nedeniyle, Türkiye çeşitli çekinceler ileri sürerek Aarhus Sözleşmesi'ne henüz taraf olmamıştır. Bununla birlikte, Aarhus Sözleşmesi'nin onaylanmasının Avrupa Birliği'ne üyelik yolunda Türkiye'nin yerine getirmesi gereken şartlardan olduğu belirtilmelidir. Nitekim Avrupa Birliği'ne katılım sürecine ilişkin olarak son yıllarda yayınlanan tüm ilerleme raporlarında Türkiye'nin hala Aarhus Sözleşmesi'ni imzalamadığına dikkat çekilmektedir. Aarhus Sözleşmesi'ne taraf olma, ülkemizde çevre hakkının etkili bir biçimde hayata geçirilmesi bakımından fevkalade önem taşımaktadır. Zira yürürlükteki ulusal düzenlemeler birçok açıdan Aarhus Sözleşmesi'nin gerisinde kalmaktadır. Çevresel bilgiye erişim hakkı açısından bakıldığında, bu hakkın

²² Bu konuda bkz. Güneş, "Avrupa Birliği Çevre Hukuku", İstanbul 2011, s. 233 vd.

güvence altına alınmasının çevrenin etkin bir şekilde korunması bakımından kilit bir role sahip olan katılımın layıkıyla gerçekleştirilmesi açısından hayati bir önem taşıdığı belirtilmelidir. Bu noktada, çevresel bilgiye erişim konusunda ulusal hukukumuzda yer alan düzenlemelerin birçok açıdan Aarhus Sözleşmesi'nin ilgili düzenlemelerinin gerisinde kaldığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, çevre koruma politikalarının etkililiğinin artırılması bakımından hayati öneme sahip olan katılımın güçlendirilmesi amacıyla ülkemizin Aarhus Sözleşmesi'ni imzalaması ve iç hukukumuzun bu sözleşmeyle uyumlu hale getirilmesi son derece önemlidir.

KAYNAKÇA

BMU (Bundesministerium für Umwelt) :“*Beteiligungsrechte im Umweltschutz*”, Berlin 2004

Danwitz, Thomas v.: “*Aarhus-Konvention: Umweltinformation, Öffentlichkeitsbeteiligung,*

Zugang zu den Gerichten”, Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht 2004, s. 272 vd.

Döner, Ayhan: “*Şeffaf Devlette Bilgi Edinme Hakkı ve Sınırları*”, İstanbul 2010

Duymaz, Erkan: “*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Çevrenin Korunmasına Katkısı*”, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 2012, S. 47, s.121 vd.

Epiney, Astrid/ Scheyli, Martin: “*Die Aarhus-Konvention*”, Fribourg 2000

Güneş, Ahmet M.: “*Aarhus Sözleşmesi üzerine Bir İnceleme*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2010, C. XIV, s. 299 vd.

Güneş, Ahmet M.: “*Avrupa Birliği Çevre Hukuku*”, İstanbul 2011

Güneş, Yusuf/ Coşkun, Aynur A.: “*Çevre Hukuku*”, İstanbul 2004

Kaboğlu, İbrahim: “*Çevre Hakkı*”, 3. Baskı, Ankara 1996

Klein, Daniel R.: “*Umweltinformation im Völker- und Europarecht,*” Tübingen 2011

Turgut, Nükhet Y.: “*Çevre Politikası ve Hukuku*”, 2. Baskı Ankara 2012